

Televizyon Haberlerini Okumak: Çocuk İzleyicilere Göre Televizyon Haberlerinden Yansıyan Türkiye

Yrd. Doç. Dr. İzlem VURAL

anadolu üniversitesi, iletişim bilimleri fakültesi
ikvural@anadolu.edu.tr

Özet

21. yüzyılın en geniş hedef kitleye ulaşabilen ve etki düzeyi en yüksek kabul edilen kitlesel iletişim aracı televizyon, kuşkusuz aynı zamanda birey ve toplum için en önemli sosyalleşme araçlarından biri olarak da nitelendirilmektedir. Çocuk izleyiciler tarafından "gerçeklik" olarak algılanan haber bültenlerinin bu çalışmada tercih edilmesindeki en temel neden ise haber bültenlerinin "salt gerçeklik" ya da "gerçek hayatta gerçekten var olmuş olan"ı yansıtıyor iddiası ile içeriklerini sunuyor olmalarıdır. Benzer bir deyişle, çocukların televizyon haber bültenlerinde izlemiş oldukları görsel/işitsel mesajlara ilişkin genel yargılarını saptamak, bu mesajları ne yönde okuyarak nasıl bir toplumsal sistem içinde yaşıyor olduklarını belirlemek, çalışmanın temel amaçlarından birini oluşturmaktadır. Bir diğer amaç ise, duygusal zekânın temel yetileri çerçevesinde geliştirilmiş olan duygularını ifade etme, duygusal olarak etkilenme (üzülme, sevinme gibi), duygularını ve tanık olduklarını paylaşma, empati kurabilme gibi duygusal süreçlerinde haber bültenlerinden etkilenip etkilenmediklerini saptamaktır. Çalışmada medya okuryazarlığına ilişkin olarak ise, çocukların televizyon haber bültenlerinde izledikleri kişi ve kurumlara ilişkin olarak ne tür düşünceler ve kanaatler geliştirdikleri saptanmaya çalışılmıştır. Bu çerçevede Türkiye'deki belirli kurum ve sistemleri temsil eden kişilikler (siyasetçi, polis, doktor, sanatçı gibi) üzerinden sorular sorulmuştur. Özetle, çalışmanın uygulama bölümünde haber bülteni izleyen ilköğretim çocuklarının duygusal zekâ yetileri açısından değerlendirilmesi, haber bültenlerine ilişkin elde ettikleri

kanaatler ve her ikisinin bileşkesi olarak yaşadıkları Türkiye'ye ilişkin düşünceleri ve kanaatleri saptanmaya çalışılmıştır.

anahtar kelimeler: Televizyon Haberi, Duygusal Zeka ve Medya Okuryazarlığı, Çocuk İzleyici

Résumé

Lire les bulletins d'information : Une image de la turquie reflétée par les téléjournaux à travers des enfants

La télévision, qui est acceptée comme étant le plus efficace des médias et ayant le plus haut niveau de public cible, se caractérise également comme l'un des plus importants agents de socialisation pour les individus et la société. Le principal motif du choix des bulletins d'information qui sont perçus comme la réalité par les enfants, est que ces bulletins sont présentés avec une assertion de la réalité pure ou la vraie vie. En d'autres termes, l'un des principaux objectifs de cette recherche est d'analyser les jugements des enfants à propos des messages audiovisuels qu'ils reçoivent en regardant des bulletins d'actualité, et d'identifier comment ils lisent ces messages pour déterminer le système social dans lequel ils vivent. L'autre objectif est de voir si les enfants sont influencés par ces bulletins d'actualité émotionnellement ; à savoir si ce qu'ils voient a des effets dans l'expression de leurs sentiments affectifs (être triste, heureux, et ainsi de suite), dans le partage des sentiments et dans le développement de l'empathie. Concernant la littératie des médias, cette étude vise à préciser les idées développées par les enfants en ce qui concerne les personnes et les institutions qu'ils voient dans les bulletins d'information. A cet égard, les questions sur les personnalités qui représentent certaines institutions et certains systèmes en Turquie (les politiques, la police, les médecins, les artistes, et ainsi de suite), sont posées. En résumé, la partie pratique de l'étude vise à évaluer les capacités de l'intelligence émotionnelle des enfants de l'école primaire qui regardent des bulletins d'actualité, leurs idées et leurs opinions sur les bulletins d'information et en tant qu'une combinaison de ces deux, leurs idées et leurs opinions sur la Turquie où ils vivent.

mots-clés : les bulletins d'information/d'actualité, l'intelligence émotionnelle et la littératie des médias, l'audience-enfants

Abstract

Reading Television News: An Image of Turkey Reflected by Television Newscasts Upon Children's Mind's

Television, which is accepted as the most effective media and having the highest target audience level, is also characterized as one of the most important socialization agents for the individuals and the society. The primary motive of choosing news reports which are perceived as reality by the children is that the news reports are presented with a claim of reflecting "pure reality" or real life. In other words, one of the main goals of this research is to identify children's general judgment of the audiovisual messages which they received from the news reports; to analyze these messages to determine the social system they live in. The other goal is to determine if children are influenced by news reports in their emotional processes such as expressing their feelings, emotional affections (being sorry, happy, and so on), sharing feelings and experiences and developing empathy. Concerning the media literacy, this study aims to state the children's ideas and opinions which they build on the people and institutions they watch on news reports. In this respect, survey questions are chosen on identities (politician, police, doctor, artist, and so on) which represent certain institutions and systems in Turkey. In summary, the application part of the study aims to assess the emotional intelligence abilities of primary school children who watch news reports, their ideas and opinions on news reports and as a combination of both, their ideas and opinions on Turkey.

keywords: *television news, emotional intelligence and media literacy, audience-children*

Giriş

Var olduğu günden bu yana gerek sosyalleşme ihtiyacı, gerekse çevresiyle bir bağ/temas ve iletişim kurma mücadelesinde olan birey, 21. yüzyıl teknolojisinin sunmuş olduğu gelişmiş kitle iletişim araç ve sistemlerince üretilen mesaj ve uyarılarla yaşadığı dünyayı, toplumu, toplumsal gelişimi anlamaya, anlamlandırmaya, çözümlenmeye çalışmaktadır; diğer bir deyişle, yaşadığı toplumsal düzeneği ve bu düzenek içerisindeki işleyişi/sistemi kitle iletişim araçlarından yayılan mesajlar çerçevesinde sosyal öğrenme süreci ile yaşamına dahil etmektedir. Bu, kuşkusuz, kitle iletişim araçlarının temel var oluş nedenlerinden biri olarak bilinen toplumsallaştırma misyonunun da doğal bir yansıması olarak değerlendirilebilir. Kitle iletişim araçlarından aldığı mesajlarla düşünce, kanaat ve algı oluşturan/geliştiren ve yaşadığı sistemi çözümlenmeye ve uyum sağlamaya çalışan birey, aynı zamanda yakın ve uzak çevresinde cereyan eden olaylara da bu araçlar sayesinde bir anlamda tanıklık etmektedir.

Televizyon, tüm icatlardan daha hızlı bir şekilde dünyaya yayılmış, görüntüler sayesinde radyoya göre çok daha fazla enformasyon içermesi, gazeteyle göre de anlaması daha kolay olup, izlemek için yüksek bir eğitim, okuryazarlık gerektirmediğinden kısa zamanda kitle iletişiminin vazgeçilmez bir unsuru haline gelmiştir. (Condry 1989:2) Modern dünyada iletişimsizliği mümkün kılan kitlesel araçlar içinde, televizyon gerek kullanım kolaylığı gerek seçeneklerinin fazlalığı ve gerekse teknolojisi ile bugün tartışılmayacak oranda en çok ve sıklıkla tercih edilen araç durumundadır. Sesi ve görüntüyü anında ve eşzamanlı olarak iletme üstünlüğü ile izleyicilerin zamana, mekâna ve olayın oluş biçimine tüm boyutuyla görgü tanıklığı yapma imkânı sunan televizyon, aynı zamanda bireyin tanık olduklarıyla yaşama ve içinde bulunduğu sosyal sisteme ilişkin genel anlamda kanaat oluşturmada da kuşkusuz en etkili araçtır.

Bireyin toplumsallaşma süreci içerisinde etkileri yadsınamayacak boyutta olan televizyon ve içeriklerinin özellikle son yıllarda yapılan birçok bilimsel çalışmaya da konu olan başlıklarla tartışılmakta olduğu gözlenmektedir. Özel/ticari yayıncılık sürecinde henüz kısa denebilecek bir geçmişe sahip olan Türkiye’de, ticari sistemin kaçınılmaz bir sonucu olarak “izlenme oranı”nın esiri olan televizyon yayıncılığında mesleki ve etik ilkelerden uzaklaşma, yanlış ya da yönlendirmeli habercilik, içeriklerde şiddet ve magazin gözle görülür yoğunluğu Türkiye’de iletişimin akademik boyutu ile ilgilenen bilim adamlarının da tartışmalarının başında gelmektedir. Ekranda izlediği görüntünün gücüne ve tanık olduklarına çoğu zaman kayıtsızca ve farkında olmadan inandırılışına boyun eğen birey, maruz kaldığı görüntü ve içerikleri gerçeklik olarak kabullenebilmektedir; diğer bir deyişle birey, ‘yetiştirme ve sosyal öğrenme kuramı’ odaklı yapılmış olan bilimsel çalışma verilerinin de işaret ettiği üzere, bireyin televizyon karşısında geçirdiği zamanın yoğunluğu arttıkça (Türkiye’de ortalama olarak günde 4-5 saat televizyon izlenmektedir) yaşadığı dünyayı da televizyon dünyasından verilen mesajlar çerçevesinde ve doğrultusunda algılayabilmektedir.

Günlük kesintisiz yayın akışında izleyiciye sunulan içeriklerin çoğunluğunu oluşturan dizi, film, eğlence/magazin, bülten, tartışma ve gerçeklik (reality) programlarında zaman zaman izleyicilerin farklı çözümlere/kanaat ve yorumlara ulaştıkları; eşdeyişle, farklı kod açıklamaları yapabildiği görülmektedir. Elbette bireylerin bilgi ve eğitim düzeyleri, sosyal ve ekonomik konumları, politik görüşleri gibi değişkenlerin bu kod açıklamalarında etkin rolü bulunmaktadır; ancak, izleyicilerin genel olarak gerçeklik olarak algıladıkları haber bültenlerinde, örneğin, Türkiye’de hemen hemen televizyon kanallarının büyük çoğunluğunun aynı haber havuzlarından beslendiği düşünüldüğünde, bültenlerde zaman zaman aynı haberin kimi zaman ideolojik, kimi zaman da yayın politikaları gereği farklı kodlamalarla verildiği görülmektedir. Siyasi partilerin icraatları televizyon kanalının ideolojisi ile ya da sermaye grubunun sahipliği çıkarı doğrultusunda seyrettiğinde, gerçekliğin sunumu olarak algılanan haber bültenlerinden verilen mesajlara ilişkin yapılacak kod açıklamalarının ve buna bağlı olarak yorumların ve kanaatlerin de farklılaştığı görülmektedir. Diğer kitlesel araçlara göre çok daha yüksek oranda bireyin gündelik yaşamı içinde yer bulan televizyon, bugün daha fazla evin, ailenin hayatına girmiş, özellikle çocukların büyük çoğunluğu edindikleri enformasyonu, kültürü hatta dünya görüşünü aile üyelerinden değil televizyonlardan alır hale gelmiştir (Wilson 1993:258).

Genel olarak izleyicilerin medya mesajlarını çözümleme, alt anlamlarını okuyabilme becerisi olarak tanımlanan medya okuryazarlığı kuşkusuz medya mesajlarına eleştirel bir bakış açısı geliştirmekle mümkün olabilmektedir. Bilgiye ulaşabilmek, bilgiyi okuyabilmek ve aynı zamanda katılımcı olabilmek ya da eleştirebilmek toplumsal ve kültürel düzenekleri de eleştirebilmek yeteneği ile paralellik sergilemektedir. Gündelik yaşamda hemen hemen pek çok konu ve olaya ilişkin kişisel tercihlerin kullanılması söz konusu olduğu gibi, medya ürünleri ve mesajlarının tüketiminde de benzer duyarlılığın gösterilmesi medya okuryazarlığının temel önermesini oluşturmaktadır.

Televizyonun izleyici kitlesi içinde geniş yer kaplayan çocuklar, çoğu zaman eğlenmek ya da boş zaman geçirmek adına, bu aktivitelerini ebeveynlerinin dışında gerçekleştirmektedirler. Bu durum çocukların aynı zamanda yetişkinler için üretilmiş olan mesajları da almalarına neden olmaktadır. Çocukların ekrandan gelen mesajlara yetişkinlere oranla çok daha fazla maruz kaldıkları ve bu mesajları çoğunlukla süzmeden doğrudan aldıkları düşünülecek olursa, özellikle duygusal ve ruhsal gelişimlerinin de bu edinimlerden ve derslerden etkilenmiyor olduğunu söylemek mümkün olmayacaktır.

Çocukluk ve ilk ergenlik dönemlerinde, bireyin yaşadığı dünyayı anlaması ve anlamlandırması, bu dünyaya ait toplumsal göstergeleri öğrenmesi ve bu göstergeler dahilinde bireysel düşünce, davranış ve ruh kalıplarını yoğun olarak oluşturması söz konusudur. Sunmuş olduğu görüntünün gücüyle ikna ediciliği en üst düzeyde olan televizyon mesajlarının bu bağlamda çocuklar üzerinde ayrı bir

önemi ve hükmü de söz konusudur. RTÜK tarafından yapılmış olan araştırmaya göre Türkiye’de çocukların yılda 900 saatlerini okulda 1500 saatlerini ise televizyon karşısında geçirdikleri (2008) düşünülürken, özellikle gelişme dönemlerinde sosyal iletişimlerinde gerileme ihtimalinin yüksek olduğunu söylemek yerinde olacaktır. Ekran önünde bu denli yoğun ve pasif olarak zaman geçiren çocukların, izlediklerinin gerçek, kurgusal gerçek ya da gerçek dışı olduğunun farkına varabilme yetisi henüz yeterince gelişmediği; diğer bir deyişle, mesajları eleştirel bakış açısı ile değerlendirme becerisine sahip olmadıkları için savunmasız olarak bu içeriklere maruz kalmakta oldukları söylenebilir. Diğer yandan çocukların izlediği içeriklere göre gerçekliği ya da gerçek dışılığı ayırt etme süreçleri de farklılık göstermektedir. Çizgi film içeriğinde görmüş olduklarını birer fantazy ve kurmaca olarak algılayabilirlerken, haber bültenlerinde gördüklerini gerçeklik olarak değerlendirebilmeleri de mümkündür.

Televizyon, çocuğun gelişim düzeyine göre her yaşta farklı etkiler yaratabilmektedir ve bu etkiler kuşkusuz kısa zamanda fizyolojik veya ruhsal sorunlar olarak kendilerini göstermeyebilir. Soyut düşünce gücü gelişmediği ve henüz gerçek ile gerçek olmayan arasındaki farkı ayırt edemeyen özellikle okul öncesi dönemdeki çocuklar, gerek çizgi filmlerde gerekse diğer televizyon içeriklerinde gördüklerine tanık olmaları nedeniyle gerçek dünya algılamalarını bu yönde geliştirebilmektedirler. Gözlemsel öğrenime daha çok duyarlı olan çocuklar için gösterilenin “gerçekleri” gözlemsel öğrenimlerini de etkilemektedir. Özellikle düşünce gerçeği ayırma süreci içindeki yaş grubunda olan çocuklarda bu konu büyük önem taşımaktadır.

Benzer şekilde televizyonun karşısında pasif olarak yoğun zaman geçiren ve özellikle yetişkinler için hazırlanan içeriklere maruz kalan çocukların sosyal gelişimleri ve kişilik gelişimleri de olumsuz olarak etkilenebilmektedir. Gelişim evreleri içinde öncelikle yakın çevresindekileri rol model alan çocuk, ekran karşısında geçirdiği zaman arttıkça, bu kez ekranda gördüğü kişi ve kişilikleri rol model olarak benimsemeye başlayarak duygusal boyutta yaşamında sıklıkla özdeşleşme hissinden beslenebilmektedir. Ekran önünde yoğun zaman geçirme, aynı zamanda çocukların sosyalleşme ve iletişim kurma becerilerini de olumsuz etkileyen bir süreç olarak düşünülmektedir. Ekrandan aldığı mesajların alt okumasını; eşdeyişle, gerçekte ne anlam ifade ettiğini çözümleyemeyen çocuk, toplumsal yaşam içinde aykırı olarak kabul edilen tutum ve davranışları da ruhsal ve fiziksel boyutta taklit etme yoluyla yaşamına dahil edebilmektedir.

Televizyon ekranı karşısında uzun zaman geçirmenin çocuk için olumsuz birçok sonuç doğuracağını savunan Shapiro, ebeveynlerin kendilerinin televizyon bağımlılığı nedeniyle çocuklarının da televizyon önünde geçirdikleri zamanı denetleyemediklerini ve televizyonun modern dünyada hiç de pahalı olmayan bir bebek bakıcısı olduğunu; ancak, duygusal zekâ gelişimi yüksek çocuklar yetiştirebilmek için televizyon izleme konusunda katı kuralların uygulanması

gerektiğini vurgulamaktadır. Çocuğun yaratıcılığının gelişmesin önündeki en büyük engel olarak televizyon izleme eyleminin olduğunu belirten Shapiro, televizyonun çocuklarda fiziksel bir bağımlılıktan öte psikolojik bağımlılık yaratan bir süreç olduğunu da ifade etmektedir (1999:42-43). Bu ifadelerden de yola çıkarak çocuğun duygusal zekâ gelişiminde televizyonun önemli etkilerinin olduğunu söylemek mümkündür.

Psikolog Reuven Bar-On tarafından bireyin çevresel baskılarla ve isteklerle başa çıkmak için başarılı olma yetisinde duygusal, kişisel ve sosyal yeteneklerinin bir bütünü olarak tanımladığı (Moller 1999:218) duygusal zekâ, bireyin kendisiyle ve çevresindekilerle olan ilişkilerini doğrudan etkileyen, bireyin kendi gelişimini, bu süreçteki ilerlemesini ve aynı zamanda yetenekleri ile de diğer bireylerle arasındaki ilişkileri odak almaktadır. Duygusal Zeka (EQ) bireylerin birbirleriyle ve çevreleriyle uyum içinde olmalarına yardımcı olan beceri, yetenekler ve deneyimler olarak, Akılcı zekâ (IQ) ise akademik ve mesleki beceriler olarak genel bir bakış açısıyla değerlendirilmektedir.

Burkovik'e göre, EQ ve IQ her bireyde var olan, bireyin yaşamında ve benliğinde ve yaşamsal süreçlerinde birbirlerini destekleyen iki önemli unsurdur. Gerçekte insanoğlunun hayat mücadelesi için daima kullandığı güçlerden olan EQ bilim adamlarınca her zaman ve her yaşta geliştirilip ilerletilebilen, öğrenilebilir bir zekâ olarak görülmektedir. Duygusal zekâda, muhakeme ve IQ için yaşamsal öneme sahip olan ve duygusal güçleri gerektiği gibi kullanmasını bilen bireylerin yaşamlarının her anını kendileri için kolaylaştırabildikleri de ifade edilmektedir. Duygusal gücünü kullanan birey duygularını tanır, onları kabullenir, uygun şekilde ifade eder ve ayrıca kendi duygusunu tanımlayabildiği ve tanıdığı; diğer bir deyişle, farkındalık düzeyi yüksek olduğu için karşısındaki kişilerin hislerini de anlayıp, kendisini başkasının yerine koyabilmeyi de başarabilmesinden dolayı bireylerarası iletişimde ve günlük yaşamdaki sorunların çözümlerinde daha başarılı olabilmektedir (Memory Center 2006).

Duygular kuşkusuz pek çok yol ile ifade edilmektedir; sözel ve sözsüz iletişim yöntemlerini doğru ve yerinde kullanabilme becerisi olan her birey kendini ifade edebilme ve karşısındakini doğru anlayabilme şansına da doğal olarak sahiptir. İletişim kurabilme becerisi de elbette bireyin zihinsel/beyinsel birtakım süreçleriyle de doğrudan ilgilidir; eşdeyişle, birey günlük yaşamında duygusal olan olmayan birçok konuya ilişkin, zekâsını kullanabilme yetisi kadar, duygusal düşünme yetisini de bu sürece dahil ettiğinde daha anlayışlı ve anlaşılabilir olacaktır. Duygular ile gerçekleştirilen süreçlerin birçoğundan elde edilen öğrenimler ve deneyimler özellikle çocuklukta alınan duygusal dersler, yaşam boyunca bireyin davranışlarını ve kalıplarını belirleyen unsurlardır. Bu düşünceden hareketle günümüzde çocukların, bir öğrenme aracı olarak da görebildiği televizyondan aldıkları mesajlarla yaşadıkları dünyayı algıladıklarını söylemek kuşkusuz yanlış olmayacaktır.

IQ'nun akademik ve mesleki performansını belli bir noktaya kadar profesyonel yaşam ve kişisel başarıyı desteklediğini kabul eden çalışmaların bulunduğunu, ancak IQ puanlarının çok yüksek olan bazı insanların yaşamda her zaman çok başarılı olamadıklarını belirten Toktamışoğlu'na göre duygusal zekânın dört temel unsuru bulunmaktadır. Bunlar, özbilinç, özyönetim, sosyal bilinç ve ilişki yönetimidir. Toktamışoğlu, bireyin olgunlaşma süreci olarak tanımlanan akıl ve duygusal gelişme ve deneyimlenme sürecinde gördüklerine, yaşadıklarına, yaşattıklarına ve okuduklarına kendi yorumlarını katamayan bireylerin etkili, başarılı ve kalıcı olamayacağını savunmaktadır. Duygusal özbilinci yüksek olan bireyler iç sinyallerin (duygularının) daha hızlı farkına varmakta ve duygularının kendilerini ve performanslarını nasıl etkilediğini bilebilmektedirler (2003:24-70).

Duygusal zekânın gelişimi için bireylerde kimi yetkinlikler olması gerektiğini ifade eden Goleman'a göre, bireyin kendini tanıması ilk sırada gelmektedir. Bireyin kendini bilmesi; eşdeyişle, kendini tanıması önemli bir aşamadır. Goleman, bireylerin duygusal sürecine ilişkin olarak "bireyler ilk bakışta zaten duygularının ortada olduğunu düşünebilir, ancak üzerinde durulduğunda çoğu kez bir konuya ilişkin ne hissedildiğini hatırlayamayabilirler; kişinin duygularının farkında olabilmesi iç dünyasında olup bitenlerin de sürekli farkında olması anlamındaki "öz bilinçtir" vurgulamasını yapmaktadır (2006:77).

Duygusal zekâ gelişiminin öncelikli vurgu alanlarından olan "kendini tanımak", duyguların farkında olmak ve duygusal özenetim gibi temel duygusal yeterliliklerdir. Bireyin duygularının ve gereksinimlerinin farkında olması, hedeflerini belirleyebilmesi, yaşamın kendisine sunduğu seçenekler içinde tercihlerini yapabilmesi ve tün bunlar için kişisel deneyimlerinin ve donanımının farkında olması anlamına da gelmektedir.

Goleman, duygusal zekâ gelişiminin seyri için bireyin "kendini yönetebilmesi"nin de gerekliliği üzerinde durmaktadır. Bireyin kendini gözlemleyerek yönetebilmesini, bireyin sahip olduğu duygu ve düşüncelerini kontrol etmesi olarak değerlendirilmektedir. Bu, bir anlamda bireyin duygularından kendini arındırarak ve esiri olmaktan kurtararak yön verebilmesine işaret etmektedir. Öfke, kuşkusuz bireyin kendini yönetebilmesinde önemli bir duygusal sınav sürecidir. Goleman'a göre bireye sıkıntı veren duygulara hâkim olabilmek, duygusal sağlığın da anahtarıdır; fazla yoğun ve uzun süreli duygular bireyin dengesini bozmaktadır. Özellikle bireyin kendini yönetmesinde en sık karşılaştığı ruh hali olan öfkenin baştan çıkarıcılığının yoğun olduğunu ve öfkenin ikna gücünün diğer ruh hallerine göre daha yüksek olduğunu, bireye enerji veren ve uzlaşılması güç bir ruh hali olduğunu belirten Goleman, bireyin bu ruh halinden kurtulabilmesinin yolunu ise genel olarak yine bireyin kendi olanaklarıyla mümkün olduğunu ifade etmektedir (2006:92-93).

Motivasyon da duygusal zekânın yetkinlikleri içerisinde kabul edilmektedir. Bireyin kendini belirli bir konu hakkında motive edebilmesi o konu ya da duruma

ilişkin olarak heves ve güven gibi duygularını harekete geçirebilmesi ile mümkün olmaktadır. Özellikle aşılması güç durum ve olaylara ilişkin bireyin başarma gücünü etkileyen, kaygı ve tasa duyguları yaşamasına neden olan süreçlerde motivasyon sağlayabilmesi çözüm üretmesini sağlayan bir kurtarıcı olarak da görülmektedir. Bireyin duyguları düşünmek ve planlamak, uzak ve güç görünen bir hedefe hazırlanmak ve sorunları çözmek gibi yeteneklerini engellediği ya da güçlendirdiği ölçüde doğuştan gelen zihin yetilerini kullanma kapasitesinin sınırlarını çizerek neler yapabileceğini belirlemektedir. Bu bağlamda duygusal zekânın motivasyon konusuna eğilmesinin nedeni de açıkça ortaya çıkmaktadır; yapılan iş heves ve keyifle ve motive olunan ölçüde bireyi başarıya ulaştıracaktır (Goleman 2006:117-119).

Duygusal zekânın önemli bir diğer sac ayağı ise empatidir. Empati en genel tanımıyla bireyin kendini karşısındakinin yerine koyarak düşünebilme ve duygularını anlayabilmesidir; diğer bir deyişle, empati, karşısındaki kişinin penceresinden hayata bakabilmek ve herkesin gördüğü manzaranın birbirinden farklı olabileceğine kanaat getirmektir. Goleman, empatinin kökenlerini özbilinç olarak göstermektedir; birey kendi duygularına ne kadar açıksa karşısındakinin duygularını okumayı ve anlayabilmeyi de o oranda becermektedir. Kendi duyguları konusunda zihinleri karışık olan bireyler, diğerleri hislerini onlarla paylaştığında benzer şekilde karışıklık yaşamaktadırlar; diğerlerinin ne hissettiğini anlayamamak duygusal zekâ açısından bir eksiklik olarak değerlendirilmektedir (2006:137-139). Empati karşısındaki bireyi olduğu gibi kabul edebilmek, kendi dışında düşünebilenleri de anlayabilmek ve hissedebilmek anlamına da gelmektedir.

Sosyal yeterlilik kavramı da duygusal zekânın önemli bileşenlerinden birini temsil etmektedir. Sosyal yeterlilik, bireylerin duygularını ne denli iyi ya da kötü ifade edebildikleridir; benzer bir deyişle, bireylerarası ilişki becerilerinin bütünüdür. Bu beceriler diğerleriyle ilişkide etkili olabilmeyi sağlayan sosyal yeterliliklerdir ve bu konudaki eksiklikler sosyal dünyada yetersizliğe ya da bireyler arası ilişkilerde sıkça tekrarlanan felakatlere yol açmaktadır. Sosyal yetenekler bireylerin bir teması şekillendirmesine, diğerlerini harekete geçirip teşvik etmesine, yakın ilişkilerini sürdürebilmesine ve bireyleri ikna edip etkilemesine olanak tanımaktadır (Goleman 2006:157). Bu, aynı zamanda geliştirilen ilişkilerde takım olabilmek ve ait hissedebilmek duygusunu da ön plana çıkartarak motivasyonu da güçlendirmektedir.

Sosyal yeterlilik gibi, benzer olarak iletişim becerisi de duygusal zekâ modelinde önemli bir bileşendir; doğru iletişim kurabilmek, kendini doğru ifade edebilmek, yanlış anlamaları ortadan kaldırmak üzere önemli bir yetenek olarak düşünülmektedir. İletişim kuşkusuz her zaman kendini ifade etmek anlamına gelmemektedir, kendini ifade edebilmek kadar dinleyebilmek de temel iletişim becerileri arasında yer almaktadır. Bireyler arası her iletişim sürecinde kullanılan

duygusal sinyaller sürecin her iki tarafında olan bireyi de etkilemektedir. Sosyal yeterlilikler ve iletişim becerisi arttıkça birey gönderdiği ya da aldığı duygusal sinyalleri daha iyi kontrol edebilir düzeye gelecektir (Goleman 2006:160).

Çocukluk dönemi boyunca öğrenilenlerin yaşam boyu sürecek en duygusal mesajları da beraberinde taşıyacağını savunan Goleman'a göre, çocuklukta alınan dersler aynı zamanda yaşamın alacağı yönü de belirleyen derslerdir ve çocuklar büyüdükçe almaya hazır oldukları ve ihtiyaç duydukları belirli duygusal dersler bulunmaktadır (2006:252-254). Aile yaşamı ve ebeveynler çocukların ilk duygusal derslerini aldıkları okuldur. Bu okul, çocuğun kendisini nasıl göreceğini, başkalarının çocuğun hislerine ne şekilde tepki vereceğini, bu hisler hakkında nasıl düşünmesi gerektiğini ve tepki verirken ne gibi seçeneklerinin olduğunu, umutlarını ve korkularını nasıl ifade edeceğini öğrendiği bir kurumsal yapıdır. Bazı duygusal beceriler yıllar geçtikçe çocuğun sosyal yaşamı içerisindeki diğer kişi ve kişiliklerle de bilenmekte ve elde ettiği izlenimlerle duygusal zekâ gelişimine yön vermektedir. Henüz çocukluk evrelerindeyken aile ve yakın çevreden alınan dersler çocuğun duygusal zekâ boyutundaki gelişimini belirlerken, sosyal yaşamın içine girmeye başlamasıyla okul, arkadaş veya özdeşleşilen diğer kişiliklerle de perçinlenmektedir. Bu bağlamda modern dünyada bir sosyal geliştirici (sosyalleştirici) ve öğretici olarak da tanımlanan kitle iletişim araçları ve özellikle de yaygın kullanımı açısından televizyon, çocukların duygusal zekâ gelişiminde kuşkusuz önemli etkiler yaratmaktadır. Televizyon ekranında görülen çizgi film karakterleri, süper kahramanlar, onlar tarafından sergilenen kişilik özellikleri ve davranışlar, görerek ve taklit ederek öğrenme süreci yaşayan çocukların fiziksel benzerlik ve ortaklık yaratmak kadar ruhsal ortaklık geliştirmelerine de neden olabilmektedir. Sözü edilen ortaklık kurma eylemi, özellikle ergenlik çağına kadar olan süreçte çocuklarda sıkça görülen bir yatkinlik olarak da gözlenmektedir.

Henüz gerçek olan ile olmayanı ayırt etme yetisi gelişmemiş, televizyon mesajlarının çözümlenmesini ya da mesajların alt anlamlarını keşfedilme; eşdeyişle, medya okuryazarlığı becerisine sahip olamayan ve televizyon ekranı karşısında tüm mesajlara savunmasız olarak maruz kalan çocuğun, duygusal zekâ gelişiminde tıpkı aile ve yakın çevresinin etkisi ve belirleyiciliği kadar televizyonun da etkisinin ve belirleyiciliğinin yadsınamayacak boyutta olduğunu söylemek mümkündür. RTUK Başkanı Akman'ın da vurguladığı üzere, yılda 900 saat okula giden ancak buna karşılık 1500 saat televizyon izleyen bir ilköğretim çocuk kitlesinin bulunduğu Türkiye'de (2008), çocukların sosyal öğreticilerinden biri olarak, duygusal zekâ gelişimlerinin televizyondan aldıkları derslerle yoğrulduğunu söylemek de bu noktada yerinde olacaktır. Bu yaklaşım, aynı zamanda bu çalışmanın temel problemini ve çıkış noktasını oluşturmaktadır. Çocukların duygusal zekâ gelişimlerine yön veren bir araç olarak televizyon, bilindiği üzere günlük kesintisiz yayın akışı içinde birçok farklı içeriğe yer vermektedir. Belirli yaş dönemlerinde çocukların bu içeriklerden aldıkları dersler ve mesajlar da farklılık

gösterebilir; izlediği çizgi film karakterinin gerçek yaşamda olmadığını ya da bir kurmaca olduğunu algılayabilen çocuk, gerçeklik olarak izlediği televizyon haber bültenlerinde gördüklerinden daha farklı biçimde etkilenebilmekte; gördüğü, tanık olduğu olay, kişi ve durumlara ilişkin farklı algılamalar geliştirebilmektedir.

Çocuk izleyiciler tarafından “gerçeklik” olarak algılanan haber bültenlerinin bu çalışmada tercih edilmesindeki en temel neden ise, haber bültenlerinin “salt gerçeklik” ya da “gerçek hayatta gerçekten var olmuş olan”ı yansıtıyor iddiası ile içeriklerini sunuyor olmalarıdır. Benzer bir deyişle, çocukların televizyon haber bültenlerinde izlemiş oldukları görsel/işitsel mesajlara ilişkin genel yargılarını saptamak, bu mesajları ne yönde okuyarak nasıl bir toplumsal sistem içinde yaşıyor olduklarını belirlemek, çalışmanın temel amaçlarından birini oluşturmaktadır. Bir diğer amaç ise, duygusal zekânın temel yetileri çerçevesinde geliştirilmiş olan duygularını ifade etme, duygusal olarak etkilenme (üzülme, sevinme gibi), duygularını ve tanık olduklarını paylaşma, empati kurabilme gibi duygusal süreçlerinde haber bültenlerinden etkilenip etkilenmediklerini saptamaktır. Çalışmada medya okuryazarlığına ilişkin olarak ise, çocukların televizyon haber bültenlerinde izledikleri kişi ve kurumlara ilişkin olarak ne tür düşünceler ve kanaatler geliştirdiklerini saptanmaya çalışılmıştır. Bu çerçevede Türkiye’deki belirli kurum ve sistemleri temsil eden kişilikler (siyasetçi, polis, doktor, sanatçı gibi) üzerinden sorular sorulmuştur. Özetlenecek olursa, çalışmanın uygulama bölümünde haber bülteni izleyen çocukların duygusal zekâ yetileri açısından değerlendirilmesi, haber bültenlerine ilişkin elde ettikleri kanaatler ve her ikisinin bileşkesi olarak yaşadıkları Türkiye’ye ilişkin düşünceleri saptanmaya çalışılmıştır.

Yöntem

Bu temel problem ve araştırma amaçlarına uygun olarak ‘betimsel araştırma’ modeli kullanılmıştır. Betimsel araştırmalar, bir konudaki herhangi bir durumu saptamayı hedefleyen araştırmalardır (Erdoğan 1998). Bu araştırma modelinde amaç; eldeki problemi, bu problemle ilgili durumları tanımlamaktır (Kurtuluş 1998). Betimsel araştırmalar, belli değişkenlerin özellikleri hakkında temel veri tabanı oluşturur (Erdoğan 2003). Bu bağlamda, ankete katılan ilköğretim çağındaki çocukların televizyon haberlerine genel bakış açılarını tespit etmek; kanaatlerini ve öğrendiklerini paylaşmak, duygularını ifade etmek, empati kurabilmek gibi duygusal zekâ gelişimi yetilerini saptayabilmek ve izledikleri bültenlerdeki okumaları (medya okur yazarlığı) belirlemek üzere tasarımı yapılan araştırmada veriler, birincil elden veri toplama yöntemi olan anket tekniği ile toplanmıştır.

Bu çerçevede genel olarak çocuklara ne sıklıkla haber bülteni izledikleri, izledikleri haberlerin duygusal olarak onları nasıl etkilediği, kendilerine ders çıkartmaları, izledikleri olayları paylaşma ve aktarma durumları, kişi ve olaylara

ilişkin empati geliştirme düzeyleri, haber denildiğinde akıllarına gelenleri, ekranda sıklıkla hangi kişi ve kurumları gördükleri, Türkiye'nin ekonomik, siyasal, sosyal, sanatsal durumuna ilişkin düşünceleri, Türkiye'de önemli kurumsal yapılara ilişkin kanaatlerini belirlemek amacıyla temsili kurum ve kişilerin sorulması, Türkiye'nin güvenli bir ülke olup olmadığı gibi 3'lü Likert ölçeğinde çoktan seçmeli sorular yöneltilmiştir. Sonuçlar, tablolar halinde Bulgular alt başlığında yer almaktadır.

Verilerin Analizi

Verilerin analizi bilgisayar ortamında SPSS (Statistical Package For Social Sciences) 12.0 paket programında yapılmıştır. Tanımlayıcı veri analizinde; frekans, yüzde analizlerinden yararlanılmıştır.

Araştırmanın sınırlılıkları şunlardır:

- Araştırma, coğrafik olarak Türkiye'nin Eskişehir ilinde öğrenim gören ve haber bülteni izleyen ilköğretim öğrencileri (5, 6, 7 ve 8. sınıf) ile sınırlıdır. Genel olarak yaş grubu ise 11-15 arasındadır.
- Araştırma verileri, 28 Mart 2008 tarihinde toplanmıştır.

Bulgular

Bu araştırmada ilköğretim çağıında bulunan ve özellikle de ilköğretimin ilk yıllarına göre, nispeten daha yetişkin ve bilinçlenmiş bir dönem olarak kabul edilebilecek 11-15 yaş arasındaki çocukların televizyon haberlerine yönelik eğilimleri, duygusal ve düşünsel bakış açıları ve genel algıları öğrenilmeye çalışılmıştır. Çalışma söz konusu yaş grubunun televizyon haberlerini algılama biçimi açısından oldukça özel bir önem arz etmektedir. Zira, yetişkinlerin yanı sıra, genç bir yetişkin olma dönemine hazırlanmakta olan ve henüz duygusal zekâ gelişimi süreci içinde olan çocukların, televizyon haberlerine bakış açıları, bir anlamda geleceğin kuşağı olacak bu yaş dönemi çocuklarının yerleşik kanılarının da temellerinin atıldığı dönemi oluşturmaktadır. Ayrıca, genel olarak yetişkinlere yönelik ve biçimlenme ve sunum biçimleri ile bir bütün olarak erkek egemen anlayışın temel ve yerleşik bir yapılanma arz ettiği televizyon haberleri, en korunmasız, en kirlenmişlikten ve ön yargıdan uzak, ancak, aynı zamanda en tarafsız kitle olarak da kabul edilebilecek, yetişkinleşme sürecindeki çocukların penceresinden, oldukça etkileyici bir görünüm sergileyebilmekte, kayda değer bir yansıma verebilmektedir.

Araştırma kapsamında çocuklara yöneltilen sorular şu başlıklardan oluşmuştur:

1. Televizyon haberlerini izleme sıklığı
2. Televizyon haberlerine inanma düzeyi
3. TV'deki savaş, deprem ve cinayet haberlerine yönelik duygusal yaklaşımı

4. İzlediği televizyon haberlerinden kendine ders çıkartma düzeyi
5. İzlediği televizyon haberlerinden sevinç, mutluluk ya da heyecan hissetme düzeyi
6. İzlediği televizyon haberlerini arkadaş ya da aile ile paylaşma düzeyi
7. İzlediği televizyon haberlerinden, habere konu olan kişinin yerine kendini koyma düzeyi
8. Televizyon haberleri denilince ilk akla gelen izlenim
9. Televizyon haberlerinde en çok gördüğü haber türleri
10. Televizyon haberlerinde en sık görülen kişiler
11. TV haberlerinin şiddet içerip içermediğine ilişkin düşüncesi
12. Türkiye'nin ekonomik durumuna ilişkin görüşleri
13. Türkiye'nin işsizlik sorununa ilişkin görüşleri
14. Gelecekte iyi bir iş sahibi olmaya ilişkin inancı
15. Gelecekte zengin olabileceğine ilişkin inancı
16. Türkiye'de spor ve sporcuya önem verilip verilmediğine ilişkin düşüncesi
17. Türkiye'de sanata ve sanatçıya önem verilip verilmediğine ilişkin düşüncesi
18. Türkiye'de doktor ve hastaneye güvenip güvenmediğine ilişkin düşüncesi
19. Türkiye'de siyasetçilere güvenip güvenmediğine ilişkin düşüncesi
20. Türkiye'de çok suç işlenip işlenmediğine ilişkin düşüncesi
21. Polisin insanları koruduğuna ilişkin güven düzeyi
22. Türkiye'nin tehlikeli bir ülke olup olmadığına ilişkin düşüncesi

Araştırmanın uygulama aşamasını oluşturan bu sorulardan elde edilen verileri ise şöyle tablolaştırmak ve yorumlamak mümkündür:

Tablo 1'de, ankete katılan ilköğretim çocuklarının yaş ortalamalarına bakıldığında % 56 oranında 10-12 yaş ve % 44.0 oranında 13-15 yaş grubu arasında olduğu görülmektedir.

Tablo 1. Yaş

	Sıklık	%
10-12	84	56.0
13-15	66	44.0
Toplam	150	100

Tablo 2'de, ankete katılan çocukların cinsiyet açısından % 50 kız ve % 50 erkek olmak üzere eşit oranlı bir dağılımda oldukları görülmektedir.

Tablo 2. Cinsiyet

	Sıklık	%
Kız	75	50.0
Erkek	75	50.0
Toplam	150	100

Tablo 3'te çocuklara televizyon haberlerini ne sıklıkla izledikleri sorulmuştur. Verilen cevaplar doğrultusunda tüm çocukların haftada bir-iki kez de olsa televizyon haberi izlediği görülmüştür; ancak, haftada üç-beş kez ya da her gün izleyenlerin oranının oldukça yüksek olduğu saptanmıştır. Sonuçlara göre % 42 oranındaki çocuk her gün, % 41.3 oranındaki çocuk ise haftada üç-beş kez arasında haber bülteni izlediğini belirtmiştir. Tablo 3'e göre ilköğretim öğrencilerinin büyük bir kısmı düzenli olarak televizyon haber bülteni izlemektedir. Bir anlamda, çocukların yaklaşık % 83'ü televizyon haberleri ile sürekli bir biçimde tanışıklık içindedir ve bu haberlerin tüm etkilerine maruz kalmaktadır denilebilir. Bu çalışmanın güvenilirliği açısından da önemli bir bulgu olarak değerlendirilmektedir.

Tablo 3. Haber Bülteni İzleme Sıklığı Değerlendirmesi

	Sıklık	%
Her gün izliyorum	63	42.0
Haftada üç beş kez	62	41.3
Haftada bir iki kez	25	16.7
Toplam	150	100

Tablo 4'te çocukların izledikleri haber bültenlerini inandırıcı bulup bulmadıklarını saptamak amacıyla sorulan soruya verilen cevaplar oldukça dikkat çekicidir. Çocukların % 55.3'lük bölümü izledikleri haberlerin inandırıcı olduğu konusunda "kararsızım" kanaatine sahiptirler. % 38 oranındaki çocuk ise haber bültenlerinde izlediklerine inandıkları kanaatini belirtmişlerdir.

Tablo 4. Televizyon Haberlerini İnanırcı Bulma Değerlendirmesi

	Sıklık	%
İnanıyorum	57	38.0
İnanmıyorum	9	6
Kararsızım	83	55.3
Toplam	149	100

Tablo 5'te çocuklara duygusal zekânın temel yetilerinden olan, izlediklerini hayatlarına dahil etme ve bunlara ilişkin duygular geliştirme durumunu saptamak üzere savaş, deprem, cinayet gibi şiddet içeriklerine duygusal anlamda katılma durumları sorulmuş ve % 72.7'sinin maruz kaldığı haberlere ilişkin olarak "üzüntü" duygusu geliştirdiği ortaya çıkmıştır. Burada çalışmanın temel problemine önemli bir gönderme yapılmaktadır: Duygusal zekânın temel yetileri arasında kabul edilen "duygu geliştirme ve duygusal olarak etkilenme" süreçlerinin televizyonda izlenen mesajlarla gerçekleştiği ve mesajlardan etkilenildiği ortaya çıkmıştır. Bu sonuç, bir anlamda çocukların çevrelerinde gelişen olay ve durumlara ilişkin duyarsız kalmadıklarının da bir göstergesi olarak kabul edilmektedir.

Tablo 5. Savaş, Deprem, Cinayet Türündeki Şiddet Haberleri İzlenildiğinde Üzülme Durumu

	Sıklık	%
Üzülüyorum	109	72.7
Üzülmiyorum	24	16.0
Kararsızım	17	11.3
Toplam	150	100

Tablo 6'da, literatür kısmında belirtildiği üzere, çocuklardan yine duygusal zekanın önemli sac ayaklarından olan ve bireyin tanık olduğu olay ve durumlardan kendine ders çıkartma algısının ölçülmesi amacıyla görüşleri istenmiştir. %64 gibi büyük bir çoğunluktaki çocuk, televizyon haberlerinden aldığı mesajlar sonucunda kendi yaşamına yeni dersler eklemektedir; diğer bir deyişle, çocuklar televizyondan izlediği haber görüntülerine ve hikayelerine ilişkin olarak kendi yaşamına dahil edebileceği sonuçlar çıkartmaktadır. Bu, aynı zamanda gerçeklik konusundaki çağrışımları da artırmaktadır.

Tablo 6. Haber Bültenlerinde İzlediklerinden Kendilerine Ders Çıkartma Değerlendirmesi

	Sıklık	%
Çıkartırım	96	64.0
Çıkartmam	19	12.7
Kararsızım	33	22.0
Toplam	148	100

Tablo 7'de bu kez çocukların izlediği haberlere ilişkin mutluluk, sevinç, heyecan gibi olumlu duygular geliştirip geliştiremedikleri üzerine yöneltilen soruların cevapları görülmektedir. Yine benzer şekilde Tablo 5 ve 6'da olduğu gibi çocukların çok büyük bir bölümü %57.3 oranında bu görüntü ve içeriklerden etkilendiklerini ifade etmişlerdir. Duygusal zeka gelişimindeki süreçler göz önüne alındığında çocukların tıpkı şiddet haber içeriklerinden "olumsuz" yönde etkilenmeleri gibi, olumlu haber içeriklerinden de benzer düzeyde etkilendikleri ortaya çıkmıştır. Bu, aynı zamanda televizyon haber bültenlerinde izledikleri olay, kişi ya da durumlara ilişkin psikolojik bir etkilenme ve alış veriş süreci içerisinde olduklarının da bir göstergesi olarak kabul edilmektedir.

Tablo 7. Haber Bültenlerinin Sevinç, Mutluluk, Heyecan Duygularını Etkileme Değerlendirmesi

	Sıklık	%
Etkiler	86	57.3
Etkilemez	35	23.3
Kararsızım	29	19.3
Toplam	150	100

Tablo 8’de yine duygusal zekânın bireyin hayattan aldığı mesaj ve dersleri yakın çevresiyle paylaşma ve aktarma durumuna ilişkin olarak sorulan sorunun cevabı yer almaktadır. Sonuçlara göre çocukların çok büyük bir oranı (% 76) elde ettikleri duygu, kanaat ve düşüncelerini yakın çevreleriyle paylaşmaktadır. Bu, duygusal zekânın gelişimi sürecinde bireyin duygusal ve düşünsel anlamda elde ettiklerini aktarma ve paylaşma süreçleriyle de pekiştirdiğini gösteren bir sonuç olarak değerlendirilmelidir; diğer deyişle, çocuklar çok büyük bir çoğunlukla, izledikleri televizyon haberlerini arkadaşları ya da aile bireyleri paylaşma, onlarla olup biteni konuşma ve var olan haberlere ilişkin hâkim oldukları bilgiyi bir tür sınama ya da hâkimiyet gücü olarak görebilmektedirler. Duygusal zekâ gelişiminde sosyal yeterlilik olarak adlandırılan bu yaklaşım, bireyin paylaşma ve aktarma ihtiyacının varlığına bir kez daha işaret etmektedir.

Tablo 8. Haber Bültenlerinde İzlenenlerin Arkadaş ve Aile ile Paylaşılma Değerlendirmesi

	Sıklık	%
Paylaşıyorum	114	76.0
Paylaşmam	19	12.7
Kararsızım	16	10.7
Toplam	149	100

Tablo 9, duygusal zekâ gelişim sürecinin önemli adımlarından biri olan ve sağlıklı iletişim kurabilmenin temel koşullarından biri olarak kabul edilen empati kurma yeteneğini sorgulamak üzere yöneltilen soruya verilen cevapları kapsamaktadır. Sonuçlara bakıldığında % 34.7 oranında, kendini habere konu olan kişi ya da kişilerin yerine koyabilme; diğer bir deyişle, empati kurabilme yetisine sahip olduklarını göstermektedir. Kararsız olan çocukların oranı ise göz ardı edilemeyecek düzeydedir: % 26.7’lik bir grup empati kurma konusunda kararsız olduklarını ifade etmişlerdir. Diğer yandan, empati kurma yeteneği sergileyemeyen çocukların oranı da dikkat çekicidir: % 38.7 lik orandaki sonuç kendisini ekrandaki olay ya da kişi ile ilişkilendirememekte olduğunu belirtmiştir. Duygusal zekânın, eşdeyişle, olaylara duygu gözüyle bakmanın önemli bileşenlerinden olan empati, çocukların Tablo 5’de belirtildiği üzere izledikleri olaylara ya da kişilere karşı duyarlı ancak kendilerini onların yerine koymaktan nispeten uzak olduklarını göstermektedir. Bu sonucun bir alt okuması yapıldığında, doğal olarak, göz önüne alınan korku, endişe gibi hislerin çocukluk dönemlerinde sakınılan, tanık ya da taraf olunmak istenmeyen duygular içerisinde olma istekleri ile de bağdaştırılabilir.

Tablo 9. Haberler Bültenlerinde İzlenen Kişilerin Yerine Kendini Koyma Değerlendirmesi

	Sıklık	%
Koyarım	52	34.7
Koymam	58	38.7
Kararsızım	40	26.7
Toplam	150	100

Tablo 10, çocuklara televizyon haberi denildiğinde ilk akla gelenler nelerdir şeklinde yöneltilen sorulara verdikleri cevaplardan oluşmaktadır. Bu, aynı zamanda, haber bültenlerinden aldıkları mesajların ya da haber bülteninin geneline ilişkin duygularının okuması olarak değerlendirilebilir. Tabloda görüleceği üzere çocukların, araştırmanın problem kısmında da belirtildiği üzere, televizyon haberini “gerçeklik” olarak tanımladıklarını açıkça ifade etmektedir. Gerçeklik olarak algılama oranı % 83.3 sonucunun hemen ardından % 74.7 ile korkutucu ve % 69.3 bilgilendirici cevaplarının yoğunluğu dikkat çekmektedir. Üç yoğun dağılımın okuması yapıldığında, çocuklara göre televizyon haberleri bilgilendirici ancak korkutucu gerçekler olarak nitelenmektedir. Özellikle son yıllarda izlenme oranını arttırmak adına yapılan televizyon haberciliği uygulamalarının kaçınılmaz bir sonucu olarak, çocuklar haber bültenlerini eğlendirici ve komik olarak tanımlanmış ki, haber bültenlerindeki magazin içeriğinin yoğunluğu düşünülecek olduğunda bu durumun doğal bir sonuç olarak değerlendirilmesi gerekmektedir.

Tablo 10. Televizyon Haberi Denildiğinde İlk Akla Gelenler Değerlendirmesi

	Sıklık	%
Eğlendirici-komik	85	56.7
Eğitici	83	55.3
Korkutucu	112	74.7
Gerçekler	125	83.3
Üzücü	77	51.3
Bilgilendirici	104	69.3

Tablo 11’de bu kez, çocukların izledikleri haber bültenlerinde en sık rastladıklarını düşündükleri haber içeriklerinin sonuçları yer almaktadır. Tablo 10’da olduğu gibi sonuçlar benzer noktalarda yoğunlaşmıştır: % 88.7 oranındaki çocuk en çok savaş, terör, cinayet türündeki şiddet içeriklerini gördüklerini belirtmişlerdir. Ekonomi haberleri % 83.3 ile çocukların sık rastladığı haber içeriklerini oluşturmuştur. Haber bültenlerinden yansıyan Türkiye’nin, içinde bulunduğu ekonomik süreçler ve sıkıntılar göz önüne alındığında, çocukların doğru bir medya okuryazarlığı yaptıkları söylenebilir. Siyaset ve magazin eğlence haberlerinin oranları ise, bu içeriklerin yine benzer şekilde çocukların algılamasında önemli bir yer tuttuğunu göstermektedir.

Tablo 11. Televizyon haber Bültenlerinde En Sık Gördüklerini Düşündükleri Haberler

	Sıklık	%
Magazin eğlence	87	58.0
Siyaset	91	60.7
Savaş, terör, cinayet, şiddet	133	88.7
Spor	124	82.7
Ekonomi	125	83.3
Sağlık	88	58.7

Tablo 12’de çocukların izledikleri bültenlerde en sık rastladıklarını düşündükleri kişilere yönelik sorulan soruların cevapları yer almaktadır. Çocuklar Tablo 10 ve Tablo 11’de olduğu gibi paralel değerlendirmeler yaparak haber bültenlerinde en sıklıkla savaşılan kişileri, katilleri, kapkaççıları, mankenleri ve siyasetçileri gördüklerini ifade etmişlerdir. Şiddet üzerine yoğunlaşmış olan cevaplara göre, gerçekte çocukların şiddet dolu bir dünyanın okumasını yaptıklarını söylemek mümkündür. % 86.7 ile katiller, % 86 ile savaşılan kişiler, bunları takip eden kapkaççılar, hemen sonrasında ise % 85.3 oranında yoğunlaşan mankenler ifadesi, iletişim alanındaki bilimsel çalışmalara da özellikle son yıllarda yoğunlukla konu olan ve sermaye gruplarınca ticari bir kaygı nedeniyle benimsenen yayıncılığın televizyon haberlerindeki şiddet ve magazinleşme boyutunun oldukça ilginç bir sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tablo 12. Haber Bültenlerinde En Sık Gördüklerini Düşündükleri Kişiler

	Sıklık	%
Siyasetçileri	119	79.3
Polisleri	105	70.0
Teröristleri	106	70.7
Katilleri	130	86.7
Savaşılan kişileri	132	86.0
Mankenleri	128	85.3
Doktorları	113	75.3
Kapkaççıları	118	78.7

Tablo 13’te çocukların televizyon haberlerinden algılayıp/anlayarak Türkiye’nin genel durumuna yönelik görüşlerini öğrenmek, haberlerden yola çıkarak kimi konulara ilişkin hangi yapılanma ve düşünsel oluşum içinde olduklarını anlamak için yöneltilen sorulardan biri olarak, Türkiye’nin ekonomik fotoğrafını nasıl gördükleri; diğer bir deyişle, çocukların izledikleri haber bültenleri çerçevesinde ekonomik olarak nasıl bir Türkiye’de yaşadıklarını düşündükleri belirtmeleri istenmiştir. Türkiye’nin ekonomik durumuna ilişkin çocukların görüşü şöyle bir dağılım göstermiştir: % 44.7 oranındaki çocuk Türkiye’nin zengin bir ülke olmadığını ve zengin olmadıklarını düşündükleri bir ülkede yaşadıkları cevabını vermiştir. Diğer yandan bu soruya verilen kararsız yanıtlarının % 38.7’lik oranı ise düşündürücüdür; eşdeyişle bu grup, ne zengin ne de zengin olmayan bir ülkede yaşadığına ilişkin olumlu ya da olumsuz kanaat geliştirememiştir. Bu sorunun yöneltilmesindeki amaç, çocukların haber bültenlerinde izlediklerini ne oranda medya okuryazarlığı çerçevesinde değerlendirdiklerini ve Türkiye’nin mevcut fotoğrafını ne oranda görebildiklerini saptamaya yöneliktir.

Tablo 13. Türkiye'nin Ekonomik Durumu Hakkındaki Değerlendirmesi

	Sıklık	%
Türkiye'nin zengin bir ülke olduğunu düşünüyorum	21	14
Türkiye'nin zengin bir ülke olmadığını düşünüyorum	67	44.7
Kararsızım	58	38.7
Toplam	146	100

Tablo 14'te bir önceki tabloda Türkiye'nin ekonomik durumunu zengin olmayan olarak tanımlayan çocuklara bu kez genel olarak tüm medya içeriklerinden ancak özelde haber bültenlerinde sunulan içerikler doğrultusunda ileriki yaşlarında Türkiye'de zengin olup olamayacaklarına ilişkin düşünceleri ölçen soruların cevaplarına yer verilmiştir. % 45.3 oranında çocuklar, Türkiye'ye ekonomisine ilişkin zengin bir ülke olmadığı yönündeki düşüncelerini pekiştirir düzeyde kararsızım yanıtı vermişlerdir. Bununla birlikte, % 36 oranındaki çocuk zengin olacağını düşündüğünü ifade etmiştir. Bu iki sonuç oldukça dikkat çekici olarak değerlendirilmektedir. Kararsızım ifadesinin belirsizlik taşıdığı düşünüldüğünde, Türkiye'nin içinden geçmekte olduğu belirsiz ve sıkıntılı ekonomik sürecine ilişkin olarak çocukların haber bültenlerinden aldıkları mesajların okumasını doğru yaptıkları söylenebilir. Aynı zamanda bol para ödüllü ve bilgi gerektirmeyen yarışma programları ile kısa zamanda ve gerektiğinde gayrimeşru yollarla adeta zenginlik ve servet içindeki yaşamları konu alan televizyon dizilerinin sayısal ve süre olarak yoğunluğu düşünüldüğünde % 36 oranındaki çocuğun bu içeriklerden etkilenmiş olabileceği ihtimali yüksek olarak düşünülmektedir.

Tablo 14. Gelecekte Türkiye'de Zengin Olmaya İlişkin Değerlendirmesi

	Sıklık	%
Evet düşünüyorum	54	36.0
Hayır düşünmüyorum	27	18.0
Kararsızım	68	45.3
Toplam	149	100

Tablo 15'teki sonuçlar ise çocukların izledikleri haber bültenlerinden yansıyan ancak mevcut durumda Türkiye'nin işsizlik sorununa ilişkin genel bakışlarını sergilemektedir. % 93.3'lük bir oran ile ilköğretim çocuklarının Türkiye'de işsizlik sorununun olduğuna evet yanıtını vermiş olmaları yine haber içeriklerinden doğru ve yerinde saptamalar yaparak mevcut duruma ilişkin okur yazarlık yaptıklarını göstermektedir.

Tablo 15. Türkiye’de İşsizlik Sorununa İlişkin Değerlendirmesi

	Sıklık	%
Evet var	140	93.3
Hayır yok	4	2.7
Kararsızım	6	4.0
Toplam	150	100

Tablo 16’da ise Türkiye’de işsizlik sorunu olduğuna % 93.3 oranında kanaat geliştirmiş olan çocuklara ileriki yaşlarında Türkiye’de iyi bir iş sahibi olmalarına ilişkin olarak yöneltilmiş olan soruların dağılımı bulunmaktadır. Türkiye’deki mevcut işsizlik durumunu bir anlamda verdikleri % 93.3’lük dağılım ile sorunlu olarak tanımlayan çocuklar, % 66.7 oranında Türkiye’de kendileri için bir gelecekte umutlu olduklarını belirtmişlerdir. Ancak yine bu soruya verilen % 28 oranındaki kararsızım ifadesi de yine genel olarak ekranlardan pompalanan diğer içeriklerin de katkısıyla çocuklar açısından belirsizlik olarak değerlendirilmektedir.

Tablo 16. Gelecekte Türkiye’de İyi Bir İş Sahibi Olma Değerlendirmesi

	Sıklık	%
Evet düşünüyorum	100	66.7
Hayır düşünmüyorum	8	5.3
Kararsızım	42	28.0
Toplam	150	100

Tablo 17. Türkiye’de Spora ve Sporcuya Verilen Önemle İlgili Değerlendirmesi

	Sıklık	%
Evet veriliyor	47	31.3
Hayır verilmiyor	62	41.3
Kararsızım	41	27.3
Toplam	150	100

Tablo 17 ve 18’de çocukların sosyal yaşamlarında önemli bir yer tutan spor ve sanat aktivitelerinin haber bültenlerinde onların gözüyle nasıl değerlendirildiği görülmektedir. Sonuçlara göre çocukların Türkiye’de sporcuya ve sanatçıya önem verilmediğine ilişkin kanaatlerinin % 41.3’lük oranda ağır bastığı görülmektedir. Bu sonuç yine Türkiye’nin gerçekte sanat ve spor alanındaki aktivite ve desteklemelerine ilişkin mevcut durumunun haber bülteni izleyen çocuklar tarafından doğru okunduğunu göstermektedir.

Tablo 18. Sanata ve Sanatçıya Verilen Önemle İlgili Değerlendirmesi

	Sıklık	%
Evet veriliyor	42	28.0
Hayır verilmiyor	62	41.3
Kararsızım	44	29.3
Toplam	148	100

Tablo 19, 20 ve 21 de çocukların gözüyle Türkiye’de önemli ve belli başlı kurumsal yapılara ilişkin kanaatlerinin çözümlenmesine yönelik olarak temsili kişilikler üzerinden yöneltilen sorulara ilişkin cevapları bulunmaktadır. Tablo 19’da çocukların doktor ve hastanelere güvenmem ve kararsız kalma cevapları dikkat çekicidir; % 24 güvenmezken % 27.3 oranındaki grup kararsız olarak kanaat belirtmişlerdir. Buna karşılık % 46 oranındaki grup ise güvendiklerini ifade etmişlerdir. Her ne kadar güvenenler sayısal olarak çoğunluk oluştursa da bu sorudaki karar-sızlık ve güvenmeme cevaplarının da dikkate alınması gerektiği düşünülmektedir.

Tablo 19. Türkiye’de Doktor ve Hastaneye Güvenme Değerlendirmesi

	Sıklık	%
Evet güveniyorum	69	46.0
Hayır güvenmiyorum	36	24.0
Kararsızım	41	27.3
Toplam	146	100

Tablo 20’de çocukların siyasete olan güvenini ölçmek amacıyla genel olarak hükümet, başbakan ve bakanlara ifadesi kullanılarak düşünceleri öğrenilmeye çalışılmıştır. Çok büyük bir çoğunluğu ifade eden güvenmiyorum kanaatinin oranı % 69.3’tür. Bu sonuç genel bir değerlendirme yapıldığında, zaman zaman Türkiye’de yapılan geniş ölçekli kamuoyu ölçümlerinde de sıkça rastlandığı üzere, siyasetçilere güvenin olmadığı bu kez ilköğretim çocuklarınca da yaygın düşünce ve kanaat olarak benimsendiğini ve çocukların mevcut durumu Türkiye’deki genel inanış doğrultusunda iyi okuyabildiklerini göstermektedir.

Tablo 20. Türkiye’de Siyasetçilere Güvenme Değerlendirmesi

	Sıklık	%
Evet güveniyorum	6	4.0
Hayır güvenmiyorum	104	69.3
Kararsızım	40	26.7
Toplam	150	100

Tablo 21’de sosyal devlet anlayışında bireyi korumak ve toplumsal huzuru sağlamakla yükümlü bir kurumsal yapı olan güvenlik güçlerine ilişkin genel kanaatler çocuklara polis kimliği üzerinden sorularak düşüncelerine ulaşılmaya çalışılmıştır. Çarpıcı olarak değerlendirilecek düzeyde, verilen cevapların yoğunluğunun birbirine oldukça yakın çıktığı görülmüştür. % 28.7 oranında çocuk, polise güvenmediğini belirtirken, % 35.3’lük bir yoğunluk ise polisin kendisini koruyabileceği ve güven duymaya ilişkin olarak kararsız kanaatine sahip olduklarını belirtmiştir. Kararsız olanların ve güvenmeyenlerin oranı sayısal olarak güvenenlere oranla daha düşük olmuş olsa da, çocuklar açısından önemli bir saptama olarak düşünülmektedir. Kararsız ve güvenmeyenlere karşılık olarak ise % 36’sı güvendiklerini belirtmişlerdir. Yine dönemsel olarak yapılan Türkiye geneline kapsayan kamuoyu yoklamaları sonuçlarında olduğu gibi çocukların da yetişkinlere benzer kanaatlere sahip olduklarını söylemek mümkündür.

Tablo 21. Türkiye’de Polise Güvenme Konusuna İlişkin Değerlendirmesi

	Sıklık	%
Evet düşünüyorum	54	36.0
Hayır düşünmüyorum	43	28.7
Kararsızım	53	35.3
Toplam	150	100

Tablo 22’de ise ilköğretim çocuklarına Türkiye’de çok fazla suç işleniyor mu sorusunun cevaplarına yer verilmiştir. Daha önceki tablolarda da olduğu üzere, çocukların bu soruya verdikleri cevaplarda da olumsuz yönde bir yoğunluk sergilendiği dikkat çekmektedir. İlköğretim çocukları yaşadıkları Türkiye’de % 80.7 oranında suç işlendiği kanaatine sahip olduklarını belirtmişlerdir. Bu, bir anlamda, yaşadıkları ülkenin, çocukların gözüyle tehlikeli bulunduğu da söylenebileceği bir yoğunluk ve sonuç olarak düşünülmektedir.

Tablo 22. Türkiye’de Çok Fazla Suç İşlenmesine İlişkin Değerlendirmesi

	Sıklık	%
Evet düşünüyorum	121	80.7
Hayır düşünmüyorum	10	6.7
Kararsızım	16	10.7
Toplam	147	100

Tablo 23’te benzer şekilde çocukların Türkiye’de yaşamak sizce tehlikeli mi sorusuna verdikleri cevaplar yer almaktadır. Verilen cevaplardaki % 41.3’lük kararsızlık oranı yadsınamayacak düzeydedir. Türkiye’de yaşamının tehlikeli olduğunu düşünen çocukların oranı ise % 40’tır. Bu sonucun bir önceki tablo sonuçlarına benzer çıkması şaşırtıcı değildir; kuşkusuz, suçlu oranının yüksek olduğu kanaatine sahip olan çocuk, yaşadığı ülkenin de tehlikeli olduğuna ilişkin olumsuz ya da kararsız yoğunlaşma oranı sergileyecektir.

Tablo 23. Türkiye’de Yaşamının Tehlikeli Olduğuna İlişkin Değerlendirmesi

	Sıklık	%
Evet düşünüyorum	60	40.0
Hayır düşünmüyorum	27	18.0
Kararsızım	62	41.3
Toplam	149	100

Çocuklara sorulan son sorudan alınan cevaplar da Tablo 24’te yer almaktadır. Televizyon haberlerinin şiddet içerdiği yönünde kanaat sahibi olan ya da geliştiren çocukların oranı % 58.7 gibi bir yoğunluğa sahiptir. Televizyon ekranı karşısında hayata ve güncel gelişmelere ilişkin “gerçeklikleri” aldığını ifade eden çocuklar, yoğun olarak televizyon haberlerinin şiddet içerdiğini ifade etmektedirler. Bu sonuç, televizyon haberlerine ilişkin olarak içerik analizi yöntemiyle gerçekleştirilmiş birçok bilimsel çalışmanın da ulaştığı sonuçlarla oldukça benzerlik sergilemektedir. Türkiye’de yapımcılar tarafından özellikle son yıllarda yoğun şiddet içeriklerinin televizyon haberciliğinde izlenme oranlarını arttıran bir unsur olarak keşfedilmesiyle birlikte, sözü edilen içeriklerin çocuklar tarafından da benzer okuma ile algılanması sonucunu doğal kılmaktadır. Bu, bir anlamda çocukların gerçeklik olarak algıladıkları haber bültenlerine ilişkin yaygın düşüncenin bir okuması olarak da değerlendirilmektedir.

Tablo 24. TV Haberlerinin Şiddet İçermesine İlişkin Değerlendirmesi

	Sıklık	%
Evet düşünüyorum	88	58.7
Hayır düşünmüyorum	19	12.7
Kararsızım	43	28.7
Toplam	150	100

Bulguların Değerlendirilmesi ve Sonuç

Araştırmanın ortaya koyduğu önemli bir veri olarak, çocukların gerçekte yetişkinlerin dünyası ile yakından ilgili olduklarını, yetişkinlerin dünyasında olup bitenlerin yakın takipçisi ve aynı zamanda etkileneni olma özellikleri taşıdıklarını söylemek mümkündür. Ancak, televizyon haberlerine inanmayan çocukların % 6 düzeyinde olması bile üzerinde tartışılmayı gerektirirken, bundan çok daha önemli olan tartışmayı % 55.3 gibi oldukça ciddiye alınması gereken bir düzeydeki katılımcıların haberler konusundaki kararsızlığına ilişkin veri oluşturmaktadır.

Televizyon haberleri bir anlamda medyanın en belirleyici, en tanımlayıcı ve nitelik kazandırıcı yönünü oluşturmaktadır. Televizyon haberlerinin doğru olup olmadığına ilişkin kararsızlık oranının yüksekliği, medyanın inandırıcılığı ile yakın-

dan ilgilidir ve bu inandırıcılığın gelecek kuşaklar üzerinde ciddi endişeler uyandıracak düzeyde düştüğünü göstermektedir. Geleceğin kuşağı olan çocuklar, televizyon haberleri konusunda kayda değer düzeyde bir güvensizlik, kararsızlık ya da bir diğer deyişle kafa karışıklığı içindelerse eğer, ki veriler bunu göstermektedir, bu belki öncelikli olarak televizyon haberlerinin, daha sonra bir iletişim aracı olarak televizyonun ve daha geniş kapsamıyla da medyanın kendini sorgulamasını gerektirmektedir. Televizyon haberleri gibi en önemli bilgilenme unsuruna ilişkin ortaya çıkan inançsızlık düzeyinin, geleceğin kuşaklarının bilgilenme aracı ve günlük toplumsal bilgiye ilişkin duyarlılıkları ve inanırlıkları düzeyinde ortaya büyük bir boşluğun ve hatta umursamazlık gibi toplumsal açıdan son derece tehlikeli bir hastalığın çıkabileceğinin çok önemli uyarıcı işaretlerini vermektedir.

Araştırmaya katılan bütün çocukların yanıtladığı “TV’deki savaş, deprem ve cinayet haberlerine yönelik duygusal yaklaşımı” başlıklı sorudan elde edilen verileri aslında ilk olarak yine % 11.3’lük kararsızlar üzerinden yorumlamak ve bu kararsızlığın aslında bir anlamda kafa karışıklığının göstergesi olduğunu söylemek yanlış bir yaklaşım olmayacaktır. Elbette % 72.7 gibi ciddi oranda bir çocuğun bu haberler karşısında üzüntü duyduğu, bu haberlerden bir tür duygusal çöküntü yaşadıkları, etkilendikleri de göz ardı edilemez. % 16’lık üzüntü duymayan grubun ise televizyon haberleri ile yakından ilişkili olmayabilecekleri ya da izledikleri haberlere ilişkin herhangi bir içselleştirme yaşamadıkları şeklinde bir yorum yapmak da mümkündür. Ancak yine de bu grubun da televizyon haberlerinin onlarda yarattığı temel algı açısından ayrıca derinlikli olarak incelenmesi gerekmektedir.

İzlediği televizyon haberlerinden kendine ders çıkartma düzeyine yönelik sorudan elde edilen verilere göre, çocukların kayda değer bir düzeyinin bu haberlerle ya da haberlere konu olan kişilerle bir tür empati kurduğunu, bu haberlerden kendi yaşamları için bir tür öğrenme ve dolayısıyla önlem alma amaçlı ders çıkarttıklarını söylemek mümkündür. Çocuklar, izledikleri her tür olaydan belli bir oranda etkilenmekte, bu olaylardan olumlu ya da olumsuz örnekler almakta, buna göre kendi önlem çerçevelerini belirleyebilmelerine yönelik düşünce biçimleri oluşturmaktadırlar. Burada asıl olan unsur, bu haberlerin neyi, nasıl, ne zaman, hangi kaynaktan sunduklarıdır. Duygusal zekâ gelişiminde önemli bir adım olan empati kurma yetisinin televizyon haberleri çerçevesinde gerçekleştiğini bu çerçevede söylemek mümkündür.

Elbette, haberin doğruluğu, sunum biçiminin tarafsızlığı haberi izleyen çocuk açısından da bu anlamda ayrıca özel bir önem arz etmektedir. Ayrıca, yine bu konuya ilişkin olarak da % 22 gibi bir düzeyde çocuğun “kendine ders çıkartma” konusunda kararsızlık içinde olması, oldukça mânidardır. % 22’nin oldukça büyük bir düzey olduğu kabul edilmelidir. Kararsızlık oranları, medya ile ilişkisizlik, kanıksama, duyarsızlaşma ya da benzeri bir başka tür kafa karışıklığı oranlarının da göstergesini oluşturmaktadır.

Çocukların izledikleri haberlerden belirli bir heyecan duymaları, sevinç ya da mutluluk yaşamaları çok doğaldır. Yarıdan biraz fazla bir grubun, bu tür duygusal yansımalar içinde olması da bu açıdan doğal karşılanmalıdır. Zira, çocuklar yaşadıkları haberin bir parçası haline gelmekte, haberle bütünleşmekte, haberi bütün bir yaşamın öznesi olarak görebilmektedirler. Bununla birlikte % 23'ünün çok daha duygusal bir kontrol ile haberi izledikleri ve yaklaşık % 20'lik bir grubun da bu konuda yine bir tür kararsızlık içinde olması da göz ardı edilemeyecek ve edilmemesi de gereken bir sonuçtur.

Çocukların izledikleri televizyon haberlerini arkadaş ya da aileleri ile paylaşma düzeyleri onların yaşadıkları dünya ile ilgilerini, bilgi düzeylerini ve bilgilenmeye olan açıklık oranlarını, bilgiye sahip olmanın kendilerine nasıl bir sosyal ve entelektüel üstünlük sağladığını görmeleri açılarından önemlidir. Ayrıca izledikleri haberleri paylaşma arzu ve çabaları da yine aynı şekilde onların sosyalleşme ve yaşama katılma arzu ve çabaları olarak da değerlendirilebilir.

Çocuklar, bir kitle iletişim aracının yardımıyla, dünya ile kurdukları iletişimi, buradan edindikleri iletilerle yakın çevrelerine aktarmakta, hem kendilerini sınamakta hem süregiden olay ve tartışmaların bir parçası olmakta, hem de aktardıkları her bilgiyi kendi bilgi bankalarının kalıcı bir datası haline getirmektedirler. Oranlar da bu düşünceleri destekler düzeyindedir. Tabii ki yine bu soruda da ortaya çıkan yaklaşık % 11 gibi kararsızlık oranı üzerinde ayrıca durulmalıdır.

Duygusal zekâ gelişimi açısından çocukların yaklaşık % 35'inin kendisini izlediği televizyon haberindeki habere konu olan kişinin yerine kendini koyması, yaklaşık % 39'unun bu tür bir yaklaşıma girmemesi ve yaklaşık % 27'sinin de kendisini haberdeki kişi ile bütünleştirip bütünleştirmemesi ya da onun yerine kendisini koymak konusunda kararsızlığı, araştırmanın en ilginç dağılımlarından birini oluşturmuştur.

Çocukların, habere konu olan kişi ile empati yapma ya da kendilerini o kişinin yerine koyarak olayı değerlendirme konusunda çok da kayda değer bir eğilim içinde bulunmamaktadırlar. Zira, habere konu olan kişi çocuklar için aslında bir anlamda endişe veren, tehlikeli, olumsuz, zavallı, kötü gibi bir algı ile değerlendirilebilmekte ya da olumlu bir kişi ise de sadece seyirlik bir faktör olarak kalabilmektedir.

Haber ile çocuk ilişkisi, dizi ya da filmlerle çocuk ilişkisinden farklılık gösterebilmektedir. Haberdeki kişi, hemen kabul edilebilecek bir kahraman değil, daha çok kendisinden büyüklerin bir şeyler yapıp ettiği, söyleyip tartıştığı ya da başına bir şeyler gelmiş kişilikler olarak algılanabilmektedir. Dolayısıyla çocuklar için hemen benimsenecek bir rol model olmaktan uzak bir nitelik taşıyabilmektedirler.

Çocukların televizyon haberlerine ilişkin akıllarına ilk gelen izlenim olması açısından, en üst düzeyde yani birinci sırada bu haberlerin yaşamın gerçekleri olması, ikinci sırada korkutucu olması, üçüncü sırada bilgilendirici olması, dördüncü sırada eğlendirici-komik olması, beşinci sırada eğitici olması ve son sırada da üzücü olmasına yönelik izlenimlerin yer alması da yine hayli değerli bir sıralamayı gözler önüne sermektedir. İlk iki sıralama arasında kayda değer bir oran farklılığı olmadığından hareketle, çocukların dünyasında televizyon haberlerinin yaşamın korkutucu gerçekleri, acımasız yanı, onları bekleyen tehlikeler ve yaşamın bir bütün olarak aslında korkunç bir şey olduğuna dair bir algı ile kabul edilmesi, araştırmamanın en önemli ve hassas verisini oluşturmaktadır. Bu haberler çocukların dünyasını ve geleceğe yönelik şekillenmelerini alt üst etmekte, belki de mutsuz, umutsuz ve dolayısıyla da sadece bugünü yaşayan ve kaygısız bireyler haline dönüşmelerine neden olabilmektedir. Haberlerin bilgilendirici ve eğitici olma özellikleri de yine çocukların karşılıklarına çıkan her şeyden bilgi alma eğiliminde olmaları olarak açıklanabileceği gibi sanki her şeyi eğitimlerinin zorunlu bir parçası olarak görmeleri şeklinde de yorumlamak mümkündür.

Yine araştırmadan elde edilen verilere göre, çocuklar televizyon haberlerinde en çok savaş, terör, cinayet, şiddet haberleri ile, daha sonra ekonomi ve ondan sonra da spor haberleri ile dördüncü sırada siyaset, beşinci sırada sağlık ve altıncı sırada da magazin eğlence haberleri ile karşılaştıklarını belirtmektedirler. Çocuklar bir yanda savaş, şiddet, terör ve cinayet haberlerinin, öte yanda da ekonomi dünyasının ve biraz da rekabetin acımasızlaştığı spor dünyasının arasına sıkışıp kalmış durumdadır. Yani çocuklar, yetişkinlerin kurduğu ve acımasızca çatıştıkları, rekabet ettikleri, dünyayı kararttıkları, birbirlerine saldırdıkları bir mücadelenin haberlerini izlemektedirler. Bu tepkilerini de soruya verdikleri yanı sıra çok doğal olarak ortaya koymaktadırlar.

Çocukların televizyon haberlerinde en sık olarak, katilleri, sonra savaşan kişileri, daha sonra mankenleri görmeleri, kendi sıralamalarına göre, dördüncü sırada siyasetçileri, beşinci sırada kapkaççıları, altıncı sırada doktorları, yedinci sırada teröristleri ve sekizinci sırada da polisleri sık gördükleri kişiler olarak belirtmeleri ya da çocukların televizyon haberlerinde en sık gördükleri kişiler algısının bu yönde olması, yine araştırmamanın bir diğer önemli bulgusunu oluşturmaktadır. Çocukların televizyon haberlerini büyüklerin dünyası ve büyüklerin gözü ile izlediklerinin, yine büyüklerin gözü ile yorumladıklarının ve televizyonun yarattığı bütün bir toplumsal algının çocuklar dünyasında da değişmediğinin göstergesini oluşturan bu veriler, televizyon haberlerine ilişkin var olan ortak kanaatlerin, toplumun tüm kesimlerinde ve yaş düzeylerinde aynı olduğunu da ortaya koymaktadır. Bugün televizyon haberleri ya şiddet, korku, felaket, tehlike ve tehdittir ya da manken algılamasında olduğu gibi son derece düzeysizleşebilen bir magazin boyuttur demek yanlış olmayacaktır. Ortalama henüz hiçbir biçimde tutturulamamış, çocuklara televizyon haberleri aracılığı ile

hiçbir olumlu kanaat önderi ve rol model sunulamamıştır, sunulamamaktadır. Uzun bir sürece de sunulamayacağı anlaşılmaktadır.

Çocukların % 59'unun, televizyon haberlerinin şiddet içerdiğini, yaklaşık % 13'ünün ise şiddet içermediğini düşünmesi ve bu arada yaklaşık % 29'unun da şiddet içerip içermediğine ilişkin kararsızlık içinde bulunması yine üzerinde durulmayı gerektiren diğer bir bulguyu oluşturmaktadır. Çocukların çoğunluğu televizyon haberlerinde bol oranda şiddet izlemekte, dolayısıyla şiddetin de şiddet olarak varlığını haberlerde görebilmektedir. Ancak % 29 gibi bir oranın bu konuda bile kararsızlık içinde olması, çocukların tavır belirlemede, şiddeti tanımlamakta ya da daha önemlisi şiddeti, şiddet olarak diğer olaylardan farklı olarak algılayıp ayırtırmakta zorlandıklarını ortaya koymaktadır. Bir anlamda şiddetin yoğun ve bütünlük bir yaşamsal unsur haline dönüşmüş olma ihtimali nedeniyle, sıradanlaştırıldığı, kanıksandığı ve diğer olay türlerinden ayımsanamadığını söylemek de mümkündür.

Çocukların televizyon haberlerinden neler algılayıp anladıkları, haberlerden yola çıkarak ülkenin genel durumuna yönelik hangi görüşlere sahip olduklarını öğrenmek, hangi temel anlayış ve yapılanma içinde olduklarını anlamak için yöneltilen sorular kümesi de araştırmanın, izlenen haberlerin çocuklarda bıraktığı izler ve oluşumlar açısından önemli kabul edilmiştir. Bu kümenin ilk sorusunu oluşturan, Türkiye'nin ekonomik durumuna ilişkin çocukların görüşünün, % 14 oranında Türkiye'nin zengin bir ülke olduğu, yaklaşık % 45 oranında ise zengin bir ülke olmadığına ilişkin görüş, çocukların gözündeki Türkiye'yi göstermekte ve geleceğin kuşağının Türkiye temel algısına işaret etmektedir. Yine % 39'un bu konuda kararsızlık içinde bulunması da geleceğin kuşağının gittikçe çok daha belirsizlikler, tanımsızlıklar, niteleme sorunları içinde bulunacağını göstergesini de oluşturmaktadır. Çocukların gözünde yoksul bir Türkiye vardır. Yoksul Türkiye bu anlamda güçsüz bir ülkedir algısı, geleceğin kuşaklarının bu ülkeye güvenmesi, bu ülkeden gurur duyması, aidiyat hissi ile bağlı kalması ve umutları ile beklentilerini yükseltmesi açısından, oldukça mânidar ve endişe verici bir yapılanma içinde olabileceklerinin de göstergesidir.

Türkiye'deki işsizlik sorunu çocukların dünyasında da maalesef acı bir gerçek olarak yerini almış bulunmakta ve çocukların bile dünyasını işgal eden bir sorun haline gelmiş bulunmaktadır. Çocuklar ezici bir çoğunlukla ve netlikle diğer deyişle % 93.3 düzeylerinde, ülkedeki işsizlik sorunu kabul etmekte, görebilmekte, hissedebilmektedir. Günlük hayatın belki de en önemli sorunlarından biri olan ve genellikle yetişkinleri ilgilendiren işsizlik sorununun, çocukların dünyasını da işgal etmiş olması oldukça mânidardır. Ayrıca bu, çocukları olduğu kadar büyükleri de endişelendirmesi gereken bir sorundur. Çocuklar, işsizliğe ilişkin tehdidin farkındadırlar ve televizyon haberlerinden elde ettikleri bilgi ile bu sorunu bir bütün olarak kavrayıp, algı dünyalarına yerleştirmiş bulunmaktadırlar.

Yine araştırmadan elde edilen verilere göre, çocukların yaklaşık % 67'sinin gelecekte iyi bir iş sahibi olmaya ilişkin inanca sahip olması, % 5.3'ünün bu inanca sahip olmaması ve bununla birlikte % 28'lik kararsız bir kitlenin var olmasına ilişkin bulgular da, televizyon haberlerinin bir diğer yansıması olarak kabul edilebilir. Zira, bir yandan sunulan yaşamlar ve zenginlikler ile bu yöndeki rollerin motivasyonu, öte yandan da işsizlik gerçeği ile her gün yaşanan yüzlerce çeşitteki şiddet ve olumsuzlukların yarattığı umutsuzluk, çocukların da kafasını karıştırmakta ve kendi geleceklerine ilişkin plan kurmak bir yana hayal bile kuramaz hale getirmektedir. Çocuklar bu nedenle belirsizlik içindedir ama daha da önemlisi televizyon haberlerinden kendilerine rol nder ya da model belirleme konusunda ihtiyaç duydukları iletiyi ya da görüntüyü alamamaktadırlar.

Çocukların gelecekte zengin olup olamayacaklarına ilişkin inançlarının sorgulandığı sorudan elde edilen verilerde de % 36 olumlu, % 18 olumsuz ve % 45.3 de kararsız bir görünümün ortaya çıkması, çocuklarda var olan belirsizliği ve büyük bir oranda da umutsuzluğu ortaya koymaktadır. Çocuklar, geleceğe yönelik zenginlik hayalleri bile kuramayacak düzeyde bir koşullanma içine girmiş bulunmaktadır. Televizyon haberlerinden sürekli olarak yoksulluk, şiddet ya da sahip olunamayacak düzeyde bir zenginlik ve lüks yaşam görüntüsü arasında, bir sarkaç gibi gidip gelen geleceğin kuşakları, daha çok umutsuzluk ve yoksulluk iletilerine takılıp kalmaktadır. En azından ortaya çıkan verilerin sergilediği görüntü bu düşünceleri kanıtlar niteliktedir.

Çocukların, Türkiye'de spor ve sporcuya önem verilip verilmediğine ilişkin düşüncelerinin sorgulandığı sorunun verilerine göre, çocukların % 31.3' önem verildiğini düşünürken, % 41.3' ise önem verilmediğini düşünmektedir. % 27.3 oranında çocuğun ise yine kararsızlık içinde bulunması, daha önce yapılan belirsizlik, kararsızlık, umursamazlık ve duyarsızlaşma gibi yorumları hatırlatmaktadır. Spor ve sporcuya önem verilmediğinin çocuklar da farkındadır. Televizyon haberleri ya da farklı kitle iletişim araçlarından gelen mesajlarla da çevrelerinden aldıkları mesajlarla da spor ve sporcuyu, ülkede hak ettiği önemi ve ilgiyi görememektedir.

Yine, ocukların % 28'inin Türkiye'de sanata ve sanatçıya önem verildiğini, % 41.3'ünün ise verilmediğini düşünmesi ve yine % 29.3 gibi ciddi bir oranının da bu konuda kararsızlık içinde bulunması, ülkede sanatın ve sanatçının kapsadığı önem düzeyini ortaya koyar niteliktedir.

Çocukların televizyon haberlerinden yola çıkarak, edindikleri algı, bilgi ve kanaatler anlamında doktora ve hastaneye olan güvenlerine ilişkin düşüncelerinden elde edilen verilerde, % 46'sının doktora ve hastaneye güvenmesi, % 24'ünün güvenmemesi ve % 27.3'ünün de kararsızlık içinde bulunması, bu konuda aslında yerleşik net bir algının oluşmadığını, televizyon haberlerine yansıyan olumlu ve olumsuzluklarla birlikte hâkim olan kaos havasının çocukların

algılarını da etkilediğini söylemek mümkündür. Çok sık bir biçimde televizyon haberlerinde yer alan sağlık haberlerindeki skandallar, kötü sonuçlar, olumsuzluklar, sorunlar, çocukların güven eşliğini olması gerekenin altında tutmalarına neden olan bir faktör olarak kabul edilebilir.

Araştırmanın uygulama aşamasından elde edilen en önemli verilerden birisi de çocukların Türkiye'deki siyasetçilere güvenip güvenmediğine ilişkin düşüncesine ilişkin sorudur. Bu sorudan elde edilen verilere göre, çocukların yalnızca % 4'ünün siyasetçiye güvenip, % 69.3 gibi bir çoğunluğun siyasetçiye güvenmemesi ve yine % 26.7'sinin de bu konuda kararsızlık içinde bulunması, tam bir Türkiye gerçeğini ortaya koymakta ve üzerinde ülkenin siyasal yapılanma biçimleri ve geleceği anlamında uzun uzun düşünülüp tartışılmayı gerektirmektedir. Siyaset ve siyasetçi, öylesine büyük bir değer ve güvenilirlik kaybı içindedir ki bu durum aslında, ülkenin siyasal geleceğini tehdit eder hale gelmiş bulunmaktadır.

Geleceğin kuşağı olan bugünkü çocukların bile siyaset ve siyasetçi algısında güvensizliğin bulunması, bu alandaki var olan insan kalitesi açısından da gelecekte bu alana katılacak insan kalitesi açısından da önemle üzerinde durulmayı gerekli kılmaktadır. Televizyon haberlerinden yansıyan görüntü ve haberlerin ister istemez, var olan siyaset ve siyasetçiyi ortaya koyması, çocukların gerek bu haberlerden algıladıkları ile ve gerekse çevrelerinden aldıkları iletilerle, kendilerini ilgilendirmemiş gibi görünen bu konuda aslında ne kadar ilgili ve taraflı olduklarını göstermektedir.

Türkiye'de çok suç işlenip işlenmediğine ilişkin çocuklarda var olan düşünceye ilişkin soruya, çocukların % 80.7'si gibi ezici bir çoğunluğunun evet demesi, % 6.7'sinin hayır çok suç işlenmiyor demesi ve % 10.7'lik bir oranın da bu konuda kararsızlık içinde bulunması, çocukların güzünde Türkiye'nin çok suç işlenen ve dolayısıyla çok suçlu barındıran bir ülke olması algısının oluştuğunu göstermektedir. Çocuklar, gerek televizyon haberlerinden, gerek diğer medya araçlarından akan iletilerden ve gerekse yakın çevrelerinden, sürekli bu yönde, diğer deyişle suç, suçlu, suçlar, suç işleyenler yönünde bir ileti bombardımanı altında yaşamaktadır ve doğal olarak suç ve suçlu kavramı hayatlarının en önemli kavramı haline dönüşmektedir. Bu kavramın ezici varlığı ve baskısının çocukların sağlıklı büyümesi, kararlar alması, özgüvene ve özsaygıya sahip olmalarına oldukça olumsuz etkileri olduğunu düşünmek mümkündür. Sürekli olarak suç ve suçlu kavramıyla büyüyen çocukların, gelecekte bu kişilik ve gerçeği kanıksayabilecekleri ya da kendilerini sosyal yapının dışında tutma gibi tercihler içine girebilecekleri gerçeği de göz ardı edilmemelidir.

Polisin insanları koruduğuna ilişkin güven düzeyini sorgulamaya yönelik soruya çocukların % 36'sı evet koruyor, % 28.7'si hayır korumuyor cevabını vermiştir. % 35.3'ü de bu konuda kararsız bir tavır sergilemiştir. Görüldüğü gibi

polisin toplumda ama çok daha önemlisi geleceğin kuşağında yarattığı algıdaki güven düzeyi yalnızca % 36'da kalmaktadır. Yaklaşık % 29 güvensizlik, % 35'i de kararsızlık içinde bulunmaktadır ki, bu da polise var olması gereken güven açısından oldukça mânidardır. Gerek haberlerden yansıyan ve gerekse çevre iletenlerden alınan algılarda polis, çocuklar için yeterince güvenilebilecek bir unsur olamamıştır. Bu konuda medyanın da polis de güven artırıcı önlemleri düşünmesi gerekmektedir. Zira, polise güvenmeyen bir gelecek kuşak, yasal ve meşru olmayan yollar ve unsurları, kabul ve meşru görebilir bir hale gelebilir.

Türkiye'nin tehlikeli bir ülke olup olmadığına ilişkin çocuklara yöneltilen soruya, çocukların % 40'ının evet tehlikeli demesi, % 18'inin ülkeyi tehlikeli bulmaması ve % 41.3'ünün de ülkenin tehlikeli olup olmadığına ilişkin kararsızlık içinde bulunması, yine daha önce yukarıdaki değerlendirmelerde dile getirilip vurgulandığı gibi, çocukların ülkeyi tehlikeli ülke olarak görmesine ilişkin söz konusu yerleşik olumsuz görüntüyü kanıtlar niteliktedir. Çocukların gözüyle Türkiye, kendileri için bir tehlike arz etmektedir ki, bu gelecek kuşakların ülke düşüncesi, algısı, yapılanma biçimi ve kendilerini ülke için hazırlamaları anlamlarında oldukça büyük bir olumsuzluğun göstergesidir. Ülkeye genel olarak hâkim olan algılama, anlama ve yorumlama biçimlerinin, geleceğin kuşakları olacak olan çocuklarda da aynı şekilde var olması, doğal karşılanmaması gereken ve tehlikeli bir durumdur. Çocukların daha farklı olmaları ve var olan tektipleşmenin nispeten dışında kalmış olmaları beklenirken, büyüklerin dünyasında çocuk olmak yerine yine büyümüş gibi bir algı ve anlayışla yer almaları, değişim, yenileşme, büyüme, farklılaşma ve düşünsel, kültürel, yaşamsal zenginleşme boyutlarında körleşmeyi ve engelleri oluşturmaktadır.

Buraya kadar yapılan değerlendirmelerde de dile getirildiği üzere genellikle çocuklar olumsuz, sorunlu, tehdit ve tehlikelerle dolu bir ülke algısına, güvenebileceği kurumlara ilişkin güvensizlik genel kanaatine ve televizyon haberlerinden dökülen haberlerin ve görüntülerin de kendisinin olumsuz yargılarını kanıtlar olarak görmekte ve genel kanaatlerini yerleşik hale getirmektedir. Bu bir anlamda çocukların televizyon haberlerinden gelen mesajların alt okumalarını doğru biçimde yaptıklarını ifade etmektedir.

Araştırmanın sonucunda çocukların duygusal zekâ gelişiminde, vermiş oldukları cevaplardan da anlaşılacağı üzere, yaşama ilişkin dersleri, çevrelerinde olup bitenleri aktardıkları, bunlara ilişkin duygusal süreçler yaşadıkları açıkça görülmektedir. Aynı şekilde gerçeklik olarak tanımladıkları mesajların alt okumalarını da eleştirel bakış açısıyla yaptıklarını söylemek mümkündür. Çocuklar televizyonun açık hedefi durumundadır. Çocukça bir algı ile değil, yetişkinlerin dünyasını yetişkin algısı ile algılamakta, anlamakta ve yorumlamaya çalışmakta, böylelikle de çevresindeki yetişkinlerle kendisini eşitlemektedir. Tam da bu aslında toplumsal gelişmenin önündeki en tehlikeli ve büyük engeli oluşturmaktadır. Çocuklar geleceğin dünyasını bugünün yetişkinlerinin sınırlı ve

aktardıkları gerçeklerle öğrenmekte, hayal kuramamakta, büyüklerin endişelerini onlarla paylaşmakta, gelecek için kendilerini formatlayamamaktadırlar ve bu bağlamda geleceğin kuşağı ciddi tehlike sinyalleri vermektedir. Bu sinyallerin algılanması ve gereğinin yapılması için de toplumdaki sosyal öğreticilere önemli görevler düşmektedir.

Kaynakça

BURKOVİK, Y. (2006). Duygusal Zeka. Nisan 12, 2008. Memory Center <http://www.mcatürk.com>.

CONDY, J. (1989). *The Psychology of Television*. USA: Lawrence Earlbaum Ass. New Jersey.

ERDOĞAN, İ. (1998). *Araştırma Dizayını ve İstatistik Yöntemleri*, Ankara: Emel Matbaası.

ERDOĞAN, İ. (2003). *Pozitivist Metodoloji (İlimsel Araştırma Tasarımı, İstatistiksel Yöntemler, Analiz ve Yorum)* Ankara: Erk Yayınevi.

GOLEMAN, D.(2006). *Duygusal Zeka EQ Neden IQ'dan Daha Önemlidir*. İstanbul: Varlık Yayınları.

KURTULUŞ, K. (1998). *Pazarlama Araştırmaları*, No:274 İstanbul: İstanbul Üniversitesi İşl. Fak. Yayınları.

MOLLER , C. (2000). *Hearthwork*. Hillerod: TMI.

RTUK. Ocak 15, 2008. <http://www.rtuk.org.tr>.

SHAPIRO, Lawrence E. (1999). *Yüksek EQ'lu Bir Çocuk Yetiştirmek*. Çev.: Ümran Kartal İstanbul: Varlık Yayınları.

TOKTAMIŞOĞLU, M. (2003). *Akılın Öteki Sesi*. İstanbul: Kapital Medya Hizmetleri AŞ.

WILSON S. Le R. (1993). *Mass Media/Mass Culture*. USA: McGraw Hill.